

Європейських норм, є невід'ємною складовою інтеграції України до Європейського Союзу, яку необхідно вирішити з метою сприяння подальшому успішному розвитку. Система вищої освіти сама здатна впливати на глобалізацію, формуючи лінію майбутньої культури, економіки, політики регіону, держави і світу в цілому.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Умови та напрями інноваційного розвитку освіти / В. Андрущенко // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 5–13.
2. Згуровський М.З. Болонський процес : головні принципи та шляхи структурного реформування вищої освіти України / М.З. Згуровський. – К. : Вид-во НТУУ «КПІ», 2006. – 544 с.
3. Дмитриченко М.Ф., Хорошун Б.І., Язвінська О.М., Данчук В.Д. Вища освіта і Болонський процес / М.Ф. Дмитриченко [та ін.]. – К. : Знання України, 2006. – 439 с.
4. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти – погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Світ фінансів. – 2006. – № 3. – С. 7–23.
5. Сисоєва С.О., Батечко Н.Г. Вища освіта України : реалії сучасного розвитку / С.О. Сисоєва, Н.Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, національний університет біоресурсів і природокористування України – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 368 с.

Шестерненко М.С.

студент;

Біліченко П.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ГЛУХІВСЬКОМУ УЧИТЕЛЬСЬКОМУ ІНСТИТУТІ У КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку педагогічної освіти в Україні є аналіз історичного досвіду професійної підготовки вчителів, дослідження закономірностей і тенденцій розвитку цієї складової частини освітньої сфери в різні історичні епохи. Особливе значення у зв'язку з цим набуває дослідження процесу становлення педагогічної освіти в Україні кінця ХІХ століття. Одним із аспектів нашого дослідження цього питання є вивчення діяльності учительських інститутів, як особливого професійно-педагогічного явища. У ході наукового пошуку було з'ясовано, що у системі учительських інститутів у зазначений історичний період виділявся своєю унікальністю один із найстаріших учительських інститутів країни – Глухівський (рік заснування – 1874 р.). У наших матеріалах ми прагнемо відобразити маловідомі факти щодо змісту, форм та методів професійно-педагогічної підготовки вихованців Глухівського учительського інституту у перші десятиріччя його роботи.

Як показав аналіз матеріалів з теми дослідження важливі аспекти історії розвитку професійно-педагогічної освіти в Україні розглянуті в працях М. Авдієнка, А. Боднара, А. Булди, М. Грищенка, В. Майборода, Н. Дем'яненко, М. Ярмаченка та інших. Питання підготовки вчительських кадрів в Україні у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. були в центрі уваги М. Зотіна, С. Гусєєва, Н. Калениченка, Н. Матвійчика та інших.

Нами з'ясовано, що у 70-х рр. XIX ст. Міністерством народної освіти було видано навчальні плани, програми та інструкції про порядок управління учительськими інститутами, згідно з якими до змісту навчання було включено: Закон Божий, російську мову, математику, географію, історію, природничу історію та фізику. Окрім цих предметів, у Глухівському інституті викладалися: співи, малювання, гімнастика і, як необов'язкова дисципліна, ручна праця [1, с. 175]. Як бачимо, перелік предметів які вивчалися у Глухівському учительському інституті був достатньо розширеним і з часом, якість загальноосвітньої підготовки студентів помітно поліпшилась [1, с. 177]. Отже, викладацька діяльність педагогічного колективу будувалася у відповідності до ідеї енциклопедизму вчителя, згідно з якою майбутній педагог мав бути обізнаним не лише з предметом викладання та його методикою, а й з основами усіх антропологічних наук та мистецтв [1, с. 177]. Це, на нашу думку, дозволило реалізувати прогресивні підходи в організації системи професійно-педагогічної підготовки у Глухівському інституті, що не було характерним для більшості навчальних закладів такого типу у той час.

Поступово до практики підготовки фахівців-педагогів впроваджувались ідеї К. Ушинського, нові досягнення психолого-педагогічної науки. Провідником їх став перший директор інституту О. Белявський (роки керівництва 1874–1894 рр.). Він доклав чимало зусиль до організації навчального процесу, вимагав від викладачів глибоких знань педагогіки та методики викладання свого предмету, вважав за необхідне вивчення та узагальнення досвіду роботи кращих учителів народних шкіл.

О. Белявський періодично організовував при інституті педагогічні курси для вчителів Чернігівської губернії. На цих курсах викладалися загальноосвітні предмети та методики їх викладання, педагогіка, пропонувалися письмові роботи з вивчення творчості К. Ушинського, М. Пирогова, В. Водовозова. Саме О. Белявський звернув особливу увагу на необхідність фундаментального вивчення педагогіки, як основи професійної підготовки майбутнього вчителя. Так, за час його керівництва, педагогічна рада інституту неодноразово зверталась до Міністерства народної освіти з наполегливим клопотанням: «Организовать обучение так, чтобы педагогические дисциплины занимали центральное место в институтском курсе; чтобы к этому курсу было введено в качестве самостоятельных предметов психологию, логику, гигиену, педагогику с общей дидактикой и училищеведением, историю педагогических течений» [2, с. 41].

Нами з'ясовано, що прихильником ідеї посилення психолого-педагогічної спрямованості підготовки майбутніх учителів був також директор інституту М. Григоревський (роки керівництва 1909–1913 рр.). За час його управління навчальним закладом вказані вище клопотання до Міністерства народної освіти поступово були задоволені. Подальше вдосконалення змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх учителів отримало розвиток у формуванні своєї системи, яка характеризувалась педагогічним колективом як «спільне викладання». Суть цієї системи полягала в наступному: кращі студенти старших курсів залучалися викладачами для демонстрації дослідів чи проведення фрагментів уроків зі студентами молодших курсів. Вважаємо, що така система не лише допомогала згуртуванню педагогів та вихованців у єдиний колектив, але й сприяла оволодінню учнями педагогічною майстерністю [3, с. 27].

Аналізуючи часопис «Ежегодник Глуховского учительского института» за 1912 р. ми виявили опис дослідів з фізики та природознавства, які були поставлені у фізичному кабінеті зразкового двокласного міського училища при інституті у першій половині 1912–1913 н. р. На наш погляд, а цей матеріал аргументує думку директора про необхідність турбуватися викладачам про те, щоб вихованці практично і власноруч (не за малюнками і підручниками, а за

допомогою мікроскопа та інших фізичних приладів) реалізовували здобуті теоретичні знання на практиці [4].

Нами також було виявлено, що викладачі Глухівського інституту вважали за необхідне піклуватися не лише про моральне здоров'я та розумовий розвиток студентів, а й про їхній фізичний стан. Це знайшло своє відображення в організації занять із військової та спортивної (так званої «шведської») гімнастики, а також у викладанні ручної праці [1, с. 175]. Крім того, вихованці займалися ремонтом старих і виготовленням нових приладів, наочних посібників для фізичного кабінету, геометричних тіл для уроків математики. Роботи студентів із ручної праці експонувались на виставках навчально обладнання у Києві, їх автори були нагороджені відзнаками [1, с. 175].

У відповідності до прогресивних ідей викладачів інституту І. Андрієвського, М. Демкова, В. Сельонкіна, М. Григоревського, А. Лебедева, велика увага викладачами інституту приділялася формуванню у студентів високих моральних якостей, а також виробленню у них самодисципліни, самообмеження, поміркованості. Значна кількість робіт, виконаних вихованцями, була зорієнтована на розвиток самостійності, творчого підходу, ретельності та серйозності, названих С. Криловським, М. Григоревським, В. Голубевим одними із визначальних рис педагога-майстра.

У систему підготовки вчителів було введено перелік занять, які сприяли оволодінню красномовством. Участь у «спільному викладанні», написання рефератів з різних навчальних предметів, численні педагогічні зібрання сприяли його розвитку, вчили логічній досконалості, інтонаційному оформленню, виразності та правильності педагогічного мовлення.

У своїй викладацькій діяльності педагоги інституту використовували різноманітні методи: словесні (лекція; робота з першоджерелами; дискусія, які проводилися під час обговорення рефератів та уроків); наочні (демонстрація дослідів, використання таблиць та графіків; практичні (лабораторні роботи, постановка дослідів, педагогічна практика, складання психолого-педагогічних характеристик, виготовлення наочних посібників); методи самостійної роботи студентів (написання рефератів; бібліографо-аналітична робота в музеї природознавства), методи стимулювання інтересу, обов'язку та відповідальності. Основними формами навчальної роботи були: лекція, урок, практикум, індивідуальні та групові консультації, екзамени [2].

Отже, як бачимо, підняте питання потребує, безперечно, свого подальшого поглибленого вивчення. Зокрема наше дослідження буде продовжене у напрямку деталізації питань пов'язаних із застосуванням прогресивних форм і методів організації професійної підготовки педагогічних кадрів у системі учительських інститутів в Україні у кінці ХІХ – на початку ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Задорожна-Княгницька Л.В. «Провінційний університет для бідних» : Глухівський учительський інститут 1874–1917 років / Л.В. Задорожна-Княгницька // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 174–178.
2. Протоколи засідань Педагогічного Совета Глуховского учительского института (1878–1900 гг.) // Матеріали музею Глухівського державного педагогічного університету. – Оп. 1 – 26.
3. Белашов В.І. Глухівський державний педагогічний інститут (1874–1994 рр.) / Белашов В.І., Гурець М.П., Заїка В.В. – Суми : ВВП «Мрія» ЛТД, 1994. – 80 с.
4. Ежегодник Глуховского Учительского Института год. 1 / под. ред. М.С. Григоревского. – К. : Типография И.Н. Кушнерёва и К. 1912. – 435 с.